

Р Е Ц Е Н З И Я
от
проф. д. изк. Розмари Стателова
за дисертационния труд за присъждане на
образователната и научна степен
Д о к т о р
на тема
„Италианската musica leggera и българската естрадна
песен до края на 80-те години на ХХ век -
аспекти на влиянието”
от Дзана Видева Иванова

Познавам дисертационния труд на Дзана Иванова върху посочената тема още от годините на неговото първоначално замисляне и оформяне – дисертантката и нейният ментор проф. д-р Росица Драганова се обърнаха към мен като към музиколог, работил дълги години в сферата на популярната музика. Темата още тогава ми се стори достатъчно интересна и важна за българското музиковедие и музикална културология. Както се изтъква в увода, сред основанията за разработване на този проблем на първо място стои интересът на Иванова към италианската музика и музикална култура, както и това, че темата за влиянието на италианската Музика Леджера върху българската музикална естрада досега не е разработван самостоятелно и в дълбочина. Важно основание е и това, че въпросът за межкултурните взаимовлияния е въобще сред основните проблеми в съвременната хуманитаристика. Особено добре е избран и времевият период на италианското влияние върху българската забавна музика, наричана по това време естрадна – годините между 50-те и края на 80-те на ХХ век са въобще най-важни за популярната музикална култура по света и особено в Европа. Известни са ни множество писания от него време по въпроса, но всички те са предимно публицистични или частични по тематика. Множеството години, употребени за разработването на темата Иванова използва именно за това да проникне в същността на проблема по възможност най-цялостно, почти тотално, по мое мнение по-скоро културологично, отколкото музиковедски.

Текстът на дисертацията се състои от споменатия вече увод, три глави, кратко заключение и доста обширна финална част от девет приложения, за която част по-нататък има какво специално да се каже. Накрая следва библиография, съставена от раздел на кирилица /79 заглавия на усвоени и цитирани трудове/ и на латиница /19 заглавия/, интернет-базирани

източници и списък на осем авторски публикации по темата, публикувани в научни издания.

Първата глава като цяло е посветена, така да се каже, на „италианската част” от труда. Тя започва с щателно третиране на понятието *musica leggera*, тоест лека музика по италиански. Разглежда се нейното възникване на базата на богатата на традиции италианска музикална култура с нейното известно на всички историческо влияние върху света на музиката въобще. Разглежда се нейната специфика и – главно – италианското изследователско разбиране за тази специфика, основана върху предназначението на *musica leggera* да забавлява, да звучи в бита, да бъде танцувална, лирична или хумористична, да почива върху специфични ритмични, хармонични, аранжирани и формални закономерности. Запознаваме се с автори-изследователи като Роберто Казели, Роберто Агостини и други. Анализът акцентира главно върху връзките на „музика леджера” с музикалната индустрия, както и с медиите и звукозаписа. Специално внимание се обръща на един главен фактор за разпространението на италианската лека музика в Европа и света – фестивалът Санремо. Третира се неговата репертоарна политика и неговото въздействие върху съвременната популярна музика. Основно се акцентира върху възникналото през 50-те години направление в музика леджера – феноменът *urlatori* /викачи/. Най-вече обаче доминира акцентът върху това, че италианската лека музика е ярък образец на широко разгърнатата мелодичност.

Следващите **втора** и **трета** глави на текста изграждат същинското съдържание на дисертацията на Дзана Иванова. Те третират последователно основния въпрос за влиянието на „музика леджера” върху българската естрадна музика в периода 50-те – края на 80-те години на ХХ век. Но това не е всичко. Преди да ги прочете, критичният читател би трябвало по-напред да се запознае основно със съдържанието на **деветте приложения** към текста. Работата е в това, че тези девет приложения съдържат всъщност – ако мога така да се изразя – съществената част от емпирията, върху която се разсъждава в дисертацията. Приложение № 1 например, което е съставено от цели 42 страници, съдържа 144 примера на български кавър версии на италиански песни от посочения времеви период, изпълнени от огромен брой наши певци, започващи с изпълнения на Ахинора Куманова и завършващи с изпълнения на Христо Кидиков. Това приложение е според мен особено ценно – то дава информация както за българските изпълнители, така и за италианските певци, изпълнители на оригиналите. Информацията продължава със сведения за италианските изпълнители и за адресите в Интернет, на които може да се чуят кавърите. Тоест, приложенията към дисертацията дават възможност на бъдещи изследователи да продължат да работят по въпроса, ако това се наложи по

субективни или обективни научно-проучвателни причини. По подобен пълноценен начин второто приложение предлага информация за издадени от звукозаписната компания „Балкантон“ кавъри на италиански песни. А след това, в още седем приложения, се предлагат интервюта, повечето от които дълбочинни /тоест обширни/ със седем от най-изтъкнатите творци и изпълнители на българска естрадна музика от посочения в заглавието период, в който артистите, в разговор с дисертантката, разсъждават върху проблема за влиянието на италианската „музика леджера“ върху тяхното някогашно дело и върху дейността на други техни колеги. Въз основа на всичко това можем вече да се спрем и на проблемите, третиращи във втора и трета глави от текста на дисертацията.

Втората глава на текста е посветена на едно доста многостранно представяне на нововъзникващата след Втората световна война през 50-те години на ХХ век българска забавна музика, наречена под съветско влияние естрада. По-нататък процесът се проследява и през 60-те години на века. Тук отнова трябва да отбележим силата на дисертантката не толкова да анализира процеса, колкото да насища представянето му информационно. Представени са групите на участниците в този процес, в дискусиата се вкарват мненията на действащите по това време музиковеци, журналисти и композитори, които се изказват върху особеностите на ставащото, представено като идеологически противоречив процес. Разкрива се как още през 50-те години италианската забавна песен намира радушен прием у певци и публика. Този процес на межкултурни влияния се развива на фона на дискусиата, каква трябва - и съответно, не трябва – да е новата българска естрада. Италианското влияние, много силно по това време за цяла Европа, се обсъжда и оценява както позитивно, така и негативно, като подражание. Разкрива се участието на цялата плеада тогавашни певци, редица от които са днес почти забравени. Посочва се главното достойнство на италианската „музика леджера“ – нейната подчертана мелодичност. Изтъква се, че италианското песенно влияние се явява като модел за създаване на нов български репертоар, тоест, контактът с италианските песенници вдига нивото на българската популярна песен на ново равнище. Въздействието е преди всичко върху стила на изпълнение на младите български певци начело с Георги Кордов и Лили Иванова. Главата завършва с преглед на нововъзникващите по това време държавни институции в България, осигуряващи по пов начин развитието на процеса, при което подражателството постепенно се преодолява.

В последната **трета** глава се финализира анализът на процеса на влияние на италианската „музика леджера“ върху младата българска естрадна музика в посочения в заглавието времеви период. Това влияние не е просто

подражателство, а – както при всяка млада музикална школа – е всъщност процес на учене, на усвояване на занаята и на майсторството. Това влияние/учене се преустановява през 90-те години на XX век и по-нататък, когато и двете забавно-музикални школи – италианската и българската – започват да се учат и да се влияят от една трета забавно-музикална практика, а именно англоезичната.

Днес – а всъщност от няколко десетилетия насам, електрониката, казано образно, премахна мелодичната разпевност. Внася се кратката, мотивна тематичност в пеенето, както и електронният аранжмент. И класическата италианска, и младата българска музикална култури се подчиняват на една трета музикална култура, станала интернационално-значима.

Съдържателно, третата глава ни запознава с мнозината италиански изпълнители, участващи било като състезатели, било като изнасящи рецитал почетни гости на нашия фестивал „Златният Орфей”. Присъствието на италианските певци в България през разглеждания период е забележително – твърдя го като непосредствен участник в третирания процес. Разглежда се производството на завода за грамофонни плочи ”Балкантион”, повлияно от „музика леджера” или направо посветено на нея. Продължава и започнатото в предишната глава на дискутиране на различните възгледи за българската естрада от него време. Специални параграфи са посветени на българските солисти-изпълнители, изпълнителските формации, композитори и аранжори, свързани с влиянието на италианската забавна музика от третирания период. Главата завършва с потвърдено от факти заключение, че италианската забавна музика катализира процесите в българската естрада, че епигонството е прерастнало в качество. В резултат на това може да се твърди, че българската естрадна музика от тези години не отстъпва по качество на „музика леджера”.

В Заключението на дисертацията се потвърждава изводно силата на межкултурните влияния в съвременния свят. Както се изтъква в текста /цитирам/: „проникването на мелодични интонации от различни култури” обогатява музиките на света. Изтъква се и всеизвестната теза, че приносът на италианската музикална култура в световен мащаб е безспорен – не само във високата музика, но и в леката. Средствата на въздействие, освен личния контакт между артистите, за който – припомням – богат материал ни дава втората група приложения с интервюта на композитори и певци, са още медиите, практиката на записи и фестивалите. Като цяло, влиянието върху репертоара на българските изпълнители и върху публиката в разглеждания период е продуктивно. То допринася за развитието на песенността в България. Продуктивно е влиянието и върху българските автори и аранжори на естрадата.

В края на заключението се извеждат основните **приноси** на дисертацията, които всъщност бяха набелязвани в рецензията на съответните места. На първо място тук се потвърждава стойността на труда като първо у нас цялостно научно и научно-приложно изследване на влиянието на италианската „музика леджера” върху българската естрадна музика. Втори принос е запознаването ни с научни източници за същността на явлениято италианска лека музика. Като трети принос се посочва това, че са очертани периодите и сферите на въздействие и влияние. Като четвърти принос се изтъква значението на двете групи приложения, които дават конкретни сведения за българските кавъри на италиански песни и се разкриват съществени лични становища за третирания в дисертацията процес. Шести принос е този, че дисертацията, която разглеждаме, защитава тезата за ролята на межкултурните влияния в изкуството и музиката, като предлагат един исторически потвърден модел на тези влияния.

Запознах се и с **автореферата** към дисертацията и трябва да кажа, че той представя напълно задоволително съдържанието на текста.

В заключение на рецензията бих потвърдила становището си, че дисертационния труд на Дзана Иванова „**Италианската musica leggera и българската естрадна песен от края на 80-те години на XX век – аспекти на влиянието**” задоволява напълно изискванията за научна стойност на една докторска дисертация. Затова приканвам членовете на научното жури да присъдят на Дзана Видева Иванова образователната и научна степен **ДОКТОР**.

София, 16 март 2023 г.

проф. Розмари Стателова
доктор на изкуствознанието